

Sposoby reagowania wychowawcy wobec agresji i konfliktu małych dzieci

I. Cele zabiegów pedagogicznych

- zapobieganie powtarzania się incydentów i eskalowania nieprawidłowych reakcji dzieci pod wpływem emocji,
- wzmocnienie więzi między dziećmi,
- uczenie dobrego, zgodnego współżycia,
- nauka prawidłowego komunikowania własnych potrzeb,
- dostrzeganie potrzeb kolegów i innych osób uczestniczących (kształtowanie wrażliwości społecznej),
- rozumienie przez dziecko zjawisk zachodzących w czasie interakcji społecznych (przyczyny-skutki zachowań),
- nauka samodzielnego rozwiązywania konfliktów (samodzielnego myślenia i działania),
- znajdowanie przez dziecko skutecznych i właściwych rozwiązań (posiadania bazy danych),
- kształtowanie sumienia.

II. Etapy rozwiązywania sytuacji konfliktowych przy udziale wychowawcy:

- nie ignoruj zbierającego się konfliktu,
- natychmiast podejź w to miejsce, pokazując swoją obecnością powagę sytuacji,
- **zapytaj, czy dzieci potrzebują Twojej pomocy w tej sytuacji**, czy poradzą sobie same; stój przy nich i obserwuj, co robią, posłuchaj odpowiedzi,
- jeśli rozwiążą konflikt we właściwy sposób – możesz im okazać swoje zadowolenie opisując sposób, który zastosowali, np. „*podoba mi się, że ustaliliście, kto najpierw będzie kierował tym autem, a kto potem*”,
- jeśli dzieci biją się, **natychmiast przerwij bijatykę i rozdziel dzieci**, które walczyły, ale przytrzymaj je w pobliżu siebie,
- **nazwij to, co widziałeś** np. „*Widziałam, że - Piotrek i Krzys - popychaliście się i zburzyliście Ali domek*” (ważne jest nazwanie dzieci po imieniu),
- wyraż swoją **nieakceptację** wobec sposobu rozwiązywania konfliktu np. atakowania, dokuczania itp. „*Bardzo mi się to nie podoba i nie zgadzam się na takie zachowanie Piotrka i Krzysia*”
- **odwołaj się do reguły (zasady)**, jaką ustaliłaś z dziećmi w sprawie rozwiązywania sporów np. „*Przypomnijcie, co ustaliliśmy? Ustaliliśmy, że można się złościć na kogoś ale bez używania do tego rąk i nóg, prawda dzieci?*”
- przeprowadź ze zwaśnionymi dziećmi najpierw **analizę emocjonalną** konfliktu. Zwróć się najpierw do dziecka silniej atakującego, określając jego przypuszczalne emocje, a dopiero potem szukaj ewentualnego ich powodu: „*coś cię bardzo zdenerwowało i rozzłościło, że popchnęłaś Krzysia, tak? Bardzo chciałaś się bawić tą zabawką, którą trzymał Piotrek?*” Potem zwracaj się do drugiego dziecka z tym samym,
- „*- ty, Piotrku, też bardzo chciałaś się tym bawić, tak? a teraz co się stało- Piotrka boli ręka od uderzenia i jest mu smutno, że doszło do przepychanki, tak? A, Krzysiu, ty chyba też nie jesteś zadowolony, że sprawiłaś koleżce i przykrość, czy tak jest? Ala też jest niezadowolona i rozżalona, bo jej domek rozleciał się, a tak się napracowała, prawda Alu?*”
- Pozwól dzieciom wyrazić słowami lub miną (lub płaczem) to, co jeszcze czują, w razie potrzeby utul potrzebującego, nazywając i pokazując sprawcy i innym dzieciom zainteresowanym skutki przeżytego konfliktu.

- „*Tak płaczesz, bo jest Ci wciąż jeszcze przykro, że zabawa się przerwała i kolega Cię popchnął. Nie lubisz takich zachowań, popychania, wrywania, prawda? Nikt nie lubi, tak? I samochodzik też nie lubi się tak bawić z dziećmi. Tak Ci jeszcze smutno, że nie wiesz, jak sobie z tym smutkiem poradzić, tak? Myślisz, że mama by Ci pomogła, tak? A co jeszcze by pomogło...?*” (tu można posłużyć się fantazją).

Próbuj wciągać agresywne dziecko w obserwację skutków konfliktu, w przeżywanie drugiego dziecka i reakcję innych dzieci i swój nastrój *”zobacz jak on jeszcze płacze, jest mu bardzo, bardzo smutno, prawda, ma czerwone oczka, bardzo smutną minę, trudno mu patrzeć w naszą stronę. Inne dzieci też nie mogą się spokojnie bawić, jest im też przykro, że tak się stało, prawda? i mnie jest nadal smutno, spójrz na mnie,”* Próbuj odwrócić sytuację - *„czy chciałbyś, żeby tak tobie wrywano..., i co, byłoby to mile...?”* „

Trzeba dotknąć przykrych emocji, a nie szybko pocieszać i wyciszać problem. Chodzi o to, aby dziecko zrozumiało sytuację i uczucia dziecka poszkodowanego.

Gdy już emocje trochę przygasną... nie szukaj dalej winnego tylko sposobu rozwiązania!, czyli przeprowadź z dziećmi analizę skutecznego pojednania (prowadzącą do wybaczenia sobie);

Zapytaj obie strony (i ewentualnie innych poszkodowanych):

„co powinniście teraz zrobić, żeby się dalej bawić zgodnie, żeby nie mieć do siebie żalu, żeby nie być na siebie rozżalonym...? I naprawić straty...” (jeśli nie mają pomysłu, pozwól im chwilę pomyśleć, (może muszą ochłonać w jakimś spokojnym miejscu sali bez bawienia się). *„jak już będziecie wiedzieć, to czekam na wasze pomysły”*. W razie zupełnego braku inicjatywy u dzieci poddaj im kilka pomysłów do wyboru lub zapytaj inne dzieci o to.

- **dopilnuj wykonania pojednania przez dzieci**, ale nie byle jakiego, tylko zadawalającego dla wszystkich stron konfliktu *„Czy nie masz już żalu do Krzysia? A ty do Piotrka? A czy Ala już się nie gniewa za zburzenie jej domku? Czy możecie już sobie wybaczyć...”* Poczekaj na reakcję pozytywną dziecka.
- **dopilnuj naprawienia szkody** (np. odbudowania, przyniesienia nowej kartki, podniesienia zrzuconej rzeczy, itp.) i skomentuj jej efekt- *”widzę, że domek dla Ali jest już naprawiony i nawet jest większy... tak...? podoba Ci się Alu? Czy to Ci wystarcza?”*
- następnie zapytaj skonfliktowane dzieci **jak ten problem można rozwiązać następnym razem bez agresji** i posłuchaj, co mają do powiedzenia (jeśli jeszcze nie wiedzą-odeślij obydwójce na chwilę w spokojne miejsce do przemyślenia, ale zaraz wróć do tej sprawy). *„Ciekawa jestem, czy ty już wiesz, Krzysiu, jak możesz dostać autko, którym bawi się kolega, w inny sposób, bez wrywania mu?”* Możesz dobre pomysły powtórzyć głośno dla wszystkich dzieci, które przypatrywały się konfliktowi, lub sama przypomnieć, ale Krzyś musi to powtórzyć zaraz,
- jeśli ustalaliście z grupą dodatkowe sankcje za określone formy agresji- przypomnij dzieciom o nich i dopilnuj wykonania przez atakującego, np. *„Ustalaliśmy, że kto uderzy kolegę, musi zrobić dodatkowo ... (np. narysować mu na przeproszenie coś, co lubi, zrobić ciekawą budowlę z klocków dla ulubionego zwierzaka tego dziecka, narysować jak się zgodnie bawią)...itp.”* Sprawdź, czy to zostało dobrze przyjęte przez odbiorcę, czy mu to wystarcza, czy zadowoliło;
- na koniec możesz jeszcze dzieciom przypomnieć przebieg zdarzenia i reakcje dzieci, które doprowadziły ostatecznie do rozwiązania problemu i pojednania,
- tę sytuację także warto pokazać całej grupie, w innym czasie, na pacynkach w formie mini teatrzyku, może także przy współudziale grupy .

Sposoby przeciwdziałania agresji małych dzieci

sporządź **zasady zachowania się w trudnych emocjonalnie sytuacjach**, np. „Co mogę zrobić ze swoją złością, (jeśli jestem zezłoszczona/y na kogoś) ? oraz „ Jak to zrobić, żeby się pogodzić z kolegą ? ”

- **okazuj spontaniczną słowną radość wobec spokojnej zabawy** dzieci, które miewają zapędy agresywne, opisz, jak widzisz to, co robią np. „ Widzę, że podzieliliście się klockami i zgodnie pracujecie obok siebie”,
- wykorzystuj różne okazje do uczenia dzieci **słownego** wyrażania ich **emocji**, np. „ *Widzę, że siedzisz sama i nie bawisz się, pewnie czujesz się osamotniona, a może tęsknisz za mamą?* „ *Widzę, że bardzo jesteś zdenerwowany, chciałbyś teraz huśtać się, a Karol ci nie pozwala*”,
- **organizuj zabawy „ na niby”** w złośczenie się, w różnych mini scenkach, także z udziałem pacynek. Ważne jest tu wykrzyczenie słowne swojej złości zamiast bicia, opowiadaj lub czytaj historyjki i bajeczki dotyczące przeżywania silnych emocji przez różne postaci i ich pozytywne i negatywne rozwiązania ,
- rób zabawy w „ **sportową walkę**”, z zachowaniem ustalonych zasad.

opr. psycholog Elżbieta Rakowska na podstawie m.in. „ Agresja w przedszkolu” G. Haug-Schnabel, Wyd. Jedność 2001
konsultacje – psycholog Magdalena Piórkowska